

УДК 376.37

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ЛОГОРИТМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Самаріна С. І.

У статті розкрито історико-педагогічний аспект становлення і розвитку логоритмічного виховання дітей. Визначено основні передумови зародження логоритміки на основі музично-ритмічного виховання Е. Жак-Далькроза, окреслено етапи розвитку логоритміки як науки, що передбачає використання системи ритмічного, словесно-ритмічного та музично-ритмічного виховання у роботі з дітьми, що мають мовні порушення.

Ключові слова: логоритміка, музично-ритмічне виховання, здоров'язберігаючі технології, мовні порушення.

В статье раскрыт историко-педагогический аспект становления и развития логоритмического воспитания детей. Определены основные предпосылки зарождения логоритмики на основе музыкально-ритмического воспитания Э. Жак-Далькроза, определены этапы развития логоритмики как науки, в основе которой лежит система ритмического, словесно- и музыкально-ритмического воспитания детей с речевыми нарушениями.

Ключевые слова: логоритмика, музыкально-ритмическое воспитание, здоровье-сохраняющие технологии, речевые нарушения.

The article reveals the historical and pedagogical aspect of the formation and development of children's logarithmic education. The basic prerequisites for the origin of a logarithmic are determined on the basis of musical-rhythmic education by E. Jacques-Dalcroze, the stages of the development of a logarithmic as a science are determined, which is based on the system of rhythmic, verbal- and musical-rhythmic education of children with speech disorders.

Key words: logarithmics, musical-rhythmic education, health-saving technologies, speech disorders.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства та реформування освіти важливим є включення до процесів державотворення громадян, які здатні по-новому підійти до розв'язання важливих суспільних завдань. З огляду на тенденції становлення теперішньої освітньої системи, що передбачає реалізацію "Концепції розвитку інклюзивної освіти" [4] нагальним стає потреба у фахівцях, фахова компетентність яких дозволяє забезпечувати освітні потреби громадян з індивідуальними особливостями розвитку. Психолого-педагогічна підготовка таких спеціалістів має відбуватися із розумінням значення здоров'язберігаючих та здоров'яформуючих освітніх технологій, в основі яких лежить усвідомлення професійно-значущої проблеми здоров'я населення та відповідальності, яка лежить на педагогічному працівникові, учителіві, що формує, розвиває особистість дитини.

Однією із таких здоров'яформуючих технологій є логоритмічне виховання, що забезпечує всебічний розвиток дитини, сприяє формуванню та корекції порушених функцій організму, особливо, що стосується мовних вад. Саме поняття логоритміки передбачає використання системи ритмічного, словесно-ритмічного та музично-ритмічного виховання у роботі із учнями, які потребують корекційного впливу та допомоги у подоланні мовних порушень. Ці професійні уміння особливо необхідні вчителю, який працює з дітьми в умовах інклюзивної освіти.

На сучасному етапі розвитку корекційної освіти проблема логоритмічного виховання дітей з мовними порушеннями набула значної актуальності, оскільки науковцями та педагогами-практиками доведено, що заняття з логоритміки дозволяють отримати позитивні результати у роботі з дітьми з різноманітними мовними патологіями, особливо із заїканням, фонетико-фонематичними порушеннями,

загальним недорозвиненням мовлення, афазією. Зокрема виховний потенціал логоритмічного виховання розкрито у працях: Ю. Бондаренка, О. Вовченка, Л. Куравської [7], О. Лазаренко [5], О. Сагірової [8] та інших.

Ідеї щодо особливого позитивного впливу рухової та ритмічної активності дитини на її розвиток було розвинуто педагогами ще в середині XIX століття. Так, К. Ушинський наголошував, що народні рухливі ігри є могутнім засобом виховання, а М. Пирогов та П. Каптерев підкреслювали, що рухлива гра як активна діяльність – це потреба дитини, що є засобом її розвитку [6, с. 9].

Розвиток та становлення логоритміки як науки відбувся на основі системи музично-ритмічного виховання, що здобула свого визнання і поширення на європейському просторі ще на початку XX століття. Засновником цієї методики вважається швейцарський музикант, композитор і педагог Еміль Жак-Далькроз, який розглядав систему ритмічного виховання як окрему галузь музичної педагогіки. На його думку, основне завдання музично-ритмічного виховання полягало у розвитку координації рухів тіла, що сприяло формуванню правильних моторних звичок і здібностей не тільки продукувати ритмічні рухи, а й узгоджувати їх із музикою. Він вважав, що музично-ритмічне виховання лежить не лише в основі музичного виховання дитини, а й забезпечує її фізичний, емоційний та естетичний розвиток в цілому, оскільки окрім розвитку музичного слуху, пам'яті, уваги, ритмічності, пластичної виразності рухів музична ритміка "перетворює тіла", удосконалює їх [3, с. 370].

Подальший розвиток системи Е. Жак-Далькроза відбувся завдяки праці його послідовників, зокрема Н. Александрової та В. Грінер. Н. Александрова наголошувала на важливості музично-ритмічного виховання в школі, яке повинно реалізовуватися на основі поєднання ритму і музики (метод Жак-Далькроза) і зазначала, що ритміка – це основа різних видів мистецтва – живопису, скульптури, музики, хореографії, акторської майстерності. Також вона почала наголошувати і на лікувальному значенні занять з ритміки, сприяла розробці програм занять з ритміки для музичних навчальних закладів (шкіл, училищ, консерваторій), сформулювала методичні вказівки до програм і систематизувала методичний матеріал.

В середині XX сторіччя музично-ритмічне виховання починає розглядатися як лікувальний засіб, що активно впливає на психофізичний розвиток людини, допомагає у боротьбі з аритмією, зокрема такою вадою мовлення як заїкання. Так, В. Грінеру статті "Логопедична ритміка для дошкільників" (1957 р.) на основі музично-ритмічного виховання розробила практичний матеріал для занять з дітьми, що заїкалися. Вона класифікувала вправи за ступенем складності з урахуванням порушень моторики заїкуватих дітей і визначила основні принципи проведення занять. В. Грінер розробила і теоретико-методологічний аспект лікування заїкання у дорослих. Вона підкреслювала, що потрібно розуміти особливості моторики хворого та заїкання і приділяти особливу увагу стану м'язового тону, ході, рухам рук, темпу рухів і т. д. Так, з'являється поняття логопедичної ритміки (логоритміки), яка, на думку В. Грінер, відрізняється від методики музично-ритмічного виховання тим, що у вправах з логоритміки провідна роль належить слову і ритму, а не музиці [1, с. 102–103].

Усередині XX сторіччя логоритміка стає складовою частиною комплексу вправ для хворих на афазію (порушення пов'язане з повною або частковою втратою людиною здатності до розуміння усного або писемного мовлення за умови збереження слуху і функцій мовленнєвого апарату) і застосовується, насамперед, з метою подолання розладів мовлення, пов'язаних із просодикою – ритмо-інтонаційної стороною мовлення.

Наприкінці XX століття науковці підтверджують значний корекційний, терапевтичний та здоров'яформуючий потенціал логоритміки у вихованні і навчанні дітей. Доводять, що ритміка як складова частина фізичного та художнього виховання, особливо в дитячому віці, сприяє гармонійному фізичному розвитку дітей, їх музичного слуху, музичної пам'яті, виразності рухів; знайомить дітей з музичним мистецтвом, хореографічною діяльністю, пісенною творчістю; вчить у рухах виражати не тільки характер і темп музичного твору, а й власні емоції. Музично-ритмічні заняття забезпечують цілеспрямоване формування особистості

шляхом впливу на неї музики і ритму, сприяють вихованню пізнавальної, вольової та емоційної сфер особистості. Зі свого боку, логопедична ритміка знайшла своє застосування в логопедичних установах, оскільки в її основі лежить реабілітаційна методика, пов'язана із розумінням терапевтичного значення ритму, його впливу на просодіку мовлення, рухово-моторну діяльність. Так, Г. Волкова у своїх працях доводить, що логоритмічні вправи діють системно на весь організм: розвивається моторика, мова, почуття ритму, вищі психічні функції, продуктивні види діяльності, що дуже важливо для всебічного розвитку дитини і корекції її мовленнєвих порушень [2, с. 155].

Отже, становлення і розвиток логоритміки та музично-ритмічного виховання відбувався поетапно, починаючи із розуміння педагогами значення руху як активної діяльності у розвитку людини, усвідомлення здоров'яформуючого потенціалу музично-ритмічного виховання до реалізації корекційного і терапевтичного потенціалу логоритміки у процесі подолання різноманітних порушень мовлення. На даний момент логопедична ритміка визначається як складова ланка лікувальної ритміки, форма своєрідної активної терапії та засіб з реалізації реабілітаційних заходів у осіб із мовленнєвою патологією.

Подальше дослідження ми спрямуємо на доведення необхідності знань з основ логоритміки та музично-ритмічного виховання у роботі з дітьми в умовах інклюзивного навчання, обґрунтуємо класифікацію методів та методичних прийомів логоритмічної ритміки, визначимо психолого-педагогічні умови організації логоритмічних занять з дітьми з мовленнєвими порушеннями, що, на нашу думку, допоможе педагогу успішно задовольняти освітні потреби дітей з особливостями розвитку мовлення, забезпечить сприятливі умови для організації навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи в сучасних умовах.

Література

1. Гринер В. А. Логопедическая ритмика для дошкольников : пособие для работников логопедических учреждений / В. А. Гринер. – 2-е изд. – М. : Учпедгиз, 1958. – 139 с.
2. Волкова Г. А. Логопедическая ритмика : учеб. для студ. высш. учеб. заведений / Г. А. Волкова. – М. : Гуманит. изд. центр "ВЛАДОС", 2002. – 272 с.
3. Ніколаї Г. Ю. Генеза системимузично-ритмічного виховання Е. Жак-Далькроза та її функціонування в Європі / Г. Ю. Ніколаї // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / МОН України. – Суми : СумДПУім. А. С. Макарєнка, 2009. – № 2. – С. 361–372.
4. Концепція розвитку інклюзивної освіти / Наказ МОН Наказ МОН № 912 від 01.10.10 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/. – Назва з екрана.
5. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда [Електронний ресурс] / О. І. Лазаренко. – Режим доступу: <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>. – Назва з екрана.
6. Презлята Г. Народні рухливі ігри та забави / Г. Презлята. – Івано-Франківськ : ОІППО, 2007. – 202 с.
7. Програма з Логоритміки / укл. Л. С. Куравська; Програма з Ритміки / укл. Ю. А. Бондаренко; Програма з Ритміки / укл. О. А. Вовченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami/navchalni-programi/korekczijni-programi.html>. – Назва з екрана.
8. Сагірова О. Логоритміка / О. Сагірова // Початкова освіта. – 2001. – № 36. – С. 9, С.10–11.